

# “Pää antaa heti periksi” – järjestelmä ei tunnista nuorten monimuotoisuutta

TEKSTI | Katja Haapaniemi , Essi Takala , Marika Kivistö

Suomessa puhutaan nuorten mielenterveyskriisistä samaan aikaan kun puhutaan edessä olevasta työvoimapulan aikakaudesta. Nuoret ovat tulevaisuuden toivo, mutta miten nuorille saadaan luotua hyvä polku työelämään.



Kuva: Devin Avery / Unsplash

*“Miten kukaan haluaa töihin erilaista ihmistä,”* pohtii eräs nuori. Miksi nuoret ajattelevat näin? Työelämään siirtymistä kuvataan usein polkuna. Harva polku on suora ja tasainen. Tässä artikkelissa käsittelemme kahdeksan nuoren ajatuksia työelämään kiinnittymisestä ja siitä, miltä riittämättömyys tuntuu ja mistä oma työelämäpolku rakentuu.

Vierailimme artikkelia varten Starttivalmennuksessa, joka on ryhmämuotoista matalan kynnyksen työpajatyypistä valmennusta nuorille. Valmennuksessa tuetaan sosiaalisen toimintakyvyn vahvistumista sekä osallisuutta. Haastattelimme uusimaalaisia 18–25 –

vuotiaita nuoria, jotka ovat tällä hetkellä opintojen ja työelämän ulkopuolella. Valitsimme tämän kohderyhmän, sillä halusimme kuulla juuri niitä nuoria, joiden polku työelämään on ja on ollut mutkikas. Työelämästä puhuttaessa äänessä ovat usein työnantajat, oppilaitosten edustajat ja nuorten kanssa työskentelevät työvalmentajat: tahot, joilla on omat intressinsä. Työelämässä olevien ääni on kuultavissa, mutta kuulematta jäävät usein niiden äänet, keiden kiinnittyminen työelämään on haastavaa.

## Kelpaamattomuuden ja arvottomuuden tunne syventää kuilua työelämään

Haastattelemamme nuoret nostivat esille erityisesti sen, etteivät he koe sopivansa työelämään omien ominaisuuksiensa ja haasteidensa vuoksi. Yhdenvertaisuus, moninaisuuden tunnistaminen ja erilaisten ominaisuuksien hyväksyminen ei nuorten mukaan toteudu.

*“Nyky maailmassa töissä käyminen ja töiden saaminen on vaikeeta, jos on yhtään mitään nepsy-haasteita tai mielenterveysongelmia.”*



Nuoret kertoivat, että he kokevat motivaation puutetta työelämää kohtaan tai ainakin motivaatio on ulkoperäistä eli työhön pyritään hakeutumaan, koska niin vain kuuluu tehdä. Nuorten mukaan ihmisen arvo mitataan siinä, onko hänellä työpaikka vai ei, ja millainen hänen työpaikkansa on, sen sijaan, että ihmistä arvostettaisiin hänen omien ominaisuuksiensa vuoksi. Identiteetti yhteiskunnaksikin kutsuttu käsite nostaa päätään nuorten ja työelämän kohtaantohaasteissa. Nuoret kertoivat kokevansa, että päämääränä tuntuu olevan, että ihminen saadaan asetettua johonkin yhteiskuntajärjestelmän lokeroon eli esimerkiksi työhön riippumatta siitä, onko työ nuorelle sopiva vai ei ja onko nuori työhön sopiva vai ei.

*“Mun mielestä se on vaan ihan väärä ajatus, että ihmiset pitäis vaan tunkea johonkin työhön koska se ei edistä yhtään ihmisten hyvinvointia”*

Työterveyslaitoksen tutkimusprofessori Ari Väänänen (2024) esittää mielenterveysongelmien ja työelämän yhteyden osana kulttuuria ja instituutiota, jossa ihmisen psyyke muovautuu ideaalien, arvojen ja työkykyvaatimusten seurauksena. Omassa keskustelussamme nuorten kanssa nousi esiin samat teemat kuin Väänänen haastattelemien nuorten ja työelämänedustajien kanssa.

Haastattelemamme nuoret itse nostivat esille erilaisuuttaan, neuroepätyypillisyytenä ja mielenterveyden haasteina. Nuoret sanoittivat, että he kokevat tippuneensa keltasta jo peruskoulussa, jonka jälkeen railo on vain kasvanut ja kasvanut ja kelkan kyytiin on aina vain vaikeampaa päästä kyytiin. Työelämässä tarvittavat taidot eivät ole nuorilla päässeet kypsyään, koska heitä ei ole kohdattu sellaisina kuin he ovat. Toisaalta kouluympäristössä ja

sosiaalisissa tilanteissa näkyneet haasteet hankaloittavat yhteiskunnan rakentaman polun seuraamista.

Nuoret kaipaavat hyväksyntää niin kuin kuka tahansa ihminen. He haluavat tulla hyväksytyksi omana itsenään, mikä ei ole lainkaan kohtuuton toive. Jokaisella ihmisellä on vahvuuksia ja jokaiselle ihmiselle tulisi olla paikka tässä yhteiskunnassa. Haasteena lienee ensisijaisesti, miten vahvuudet saadaan esille ja miten se oikea paikka löydetään. Nuorten tulisi päästä työelämän polulle sellaisena kuin he ovat. Ristiriidan ja haasteen voi nähdä esimerkiksi työpaikkailmoituksissa. Työhön haetaan tehokasta, rauhallista ja oma-aloitteista työntekijää. Nuoren, jolla on neuroepätyypillisyyttä tai haasteita mielenterveydessä, ja joka ei ole saanut riittävää tukea palvelu- ja koulutusjärjestelmässä, voi olla vaikea samaistua työn vaatimuksiin.

Nuorten kanssa keskustelua voi summata sillä, että järjestelmä epäonnistuu tällä hetkellä nuorten työelämäpolkujen suhteen muun muassa siinä, että koulu- ja työelämäjärjestelmä ei joustaa, ei tunnista riittävästi erilaisuutta eikä yhdenvertaisuus toteudu. Suomessa on nuoria, jotka sukeltavat järjestelmän läpi tuntien itsensä huonoiksi ja vääränlaisiksi. Sellaisilla lähtökohdilla on kovin vaikeaa siirtyä työelämään.

*“Niin mä vaan toivoisin että kaikki työnantajat olis sellasia että niille voi kertoa avoimesti ja ne tukee sitä sun hyvinvointia.”*

Nuoret toivovat työnantajilta ymmärrystä ja joustavuutta. Sitä voisi toivoa työnantajien itsekkin haluavan. Tietoisuutta neuroepätyypillisyydestä ja mielenterveyden haasteista täytyisi lisätä. Työelämään tarvitaan ymmärtämystä monimuotoisuudesta ja yhdenvertaisuudesta sekä aitoa halua edistää edellä mainittuja asioita. Nuorten mielikuvat työelämästä ovat muuttuneet hyvinvointia korostavan ja entistä monimutkaisemman ja monimuotoisemman elämänkulun myötä. Se, mikä oli riittävää edelliselle sukupolvelle, ei palvele erityistarpeisia nuoria. Tämä näkyy nuorten työmotivaatiossa, työn mielekkyyden arvioimisessa, työelämätaitojen omaksumisessa ja työhön kiinnittymisessä. Työhön kiinnittyminen on palvelujärjestelmän, koulutusjärjestelmän, yksilön ja työelämän välistä yhteispeliä ja rohkeutta olla ihmisen puolella.

*“Niin enkö vain saisi olla oma itseni ja yrittää kokeilla. Ethän sä voi ikinä oppia mihinkään, jos sä et voi sitä opetella ja tehdä, tai kukaan ei neuvo.”*

## **Nuorten hyvää elämää edistetään työelämää kehittämällä**

TREENI- Työelämän yhteistreenit -hankkeessa räätälöidään yhteistyössä yritysten ja muiden työnantajien kanssa tukea tarvitseville nuorille työmahdollisuuksia täsmätyönmuotoilun, erilaisten työkokeilujen ja valmennusten keinoin. Täsmätyönmuotoilussa rakennetaan

tehtävänkuva, jossa huomioidaan nuoren työnhakijan persoonalliset ja taidolliset vahvuudet sekä persoonalliset että elämäntilanteesta johtuvat haasteet. Työnmuotoilun lisäksi nuoria työllistäviä yrityksiä ja työyhteisöjä tuetaan vastaanottamaan nuoria monimuotoisuutta ja yhdenvertaisuutta tukevalla valmennuksella. Nuoren työelämään kiinnittymistä edistetään jalkautumalla työyhteisöihin ja tarjoamalla riittävän pitkäkestoista tukea sekä työssä oppimiseen että kokonaisvaltaiseen elämänhallintaan. Pyrkimyksenä on edistää nuorten hyvää elämää työelämään sijoittumisen ja osallisuuden kautta. Ristikari (2024) toteaa vaikuttavan työn edellyttävän räätälöityä tukea, joka huomioi moninaiset elämäntilanteet kokonaisvaltaisesti sekä monien eri toimijoiden samansuuntaista työtä.

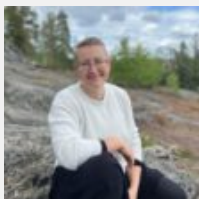
Nuorten mielenhyvinvointi ja mielenterveyden haasteet ovat nousseet yhdeksi hankkeen tärkeäksi kysymykseksi sekä nuorten, nuorten kanssa työskentelevien ja työnantajien taholta. Hankkeen räätälöidyissä yritysvalmennuksissa edistetään yrityksessä ja työyhteisössä tarvittavaa mielenhyvinvointia tukevaa osaamista. Hankkeessa syntyy työkaluja myöhemmin muidenkin työyhteisöjen hyödynnettäviksi.

Hankkeessa viemme nuorten ääntä osaksi työyhteisöjen kehittämistyötä, jotta nuorten haasteet tulisivat huomioiduksi. Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat Katja Haapaniemi ja Essi Takala haastattelivat Sosiaalialan vaikuttamistyön opintojaksolla kirjoitusta varten Starttivalmennuksen nuoria Uudellamaalla. Marika Kivistö toimii sosionomikoulutuksen lehtorina ja asiantuntijana hankkeessa. Hanke toteutetaan Laurea-ammattikorkeakoulun ja Humanistisen ammattikorkeakoulun (Humak) yhteishankkeena 1.10.2023–30.9.2026 ja hanketta rahoittaa Euroopan Sosiaalirahasto.

## Lähteet

- Väänänen, A. 2024. [Puheenvuoro tilaisuudessa Nuoret ja mielenterveys –miten rakennamme polun hyvään työelämään?](#) Työterveyslaitos. 18.1.2024.
- Ristikari, T. 2024. [Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat nuoret Suomessa - Julkisen talouden rasitteet ja mahdollisuudet. Puheenvuoro tilaisuudessa Nuoret ja mielenterveys –miten rakennamme polun hyvään työelämään?](#) Työterveyslaitos. 18.1.2024.

URN <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2024041718847>



**Katja Haapaniemi**  
sosionomiopiskelija



**Essi Takala**

sosionomiopiskelija



**Marika Kivistö**

marika.kivisto(at)laurea.fi

lehtori

mielenterveys

nuoret

TREENI-hanke

työttömyys